

Eessõna

Usundi-uurimise ja folkloristika avarduvad piirid on toonud esile uusi ja senisest uurimisdiskursusest kõrvale jäänud nähtusi, mis vajavad kirjeldamist, analüüsi ja mõtestamist. See ei puuduta üksnes täna-seid usundi- ja kultuuripraktikaid, vaid ka minevikulisi nähtusi, mille retrospektiivne vaatlemine on võimalik käsikirjade, trükiste ja kaas-aegsete meediateadete põhjal. Muutunud vaated kultuuriprotsessile kui rikkalikule diskreetsele kultuuripoliitiliste praktikate valdkon-nale sisaldavad Akhil Gupta ja James Fergusoni väljendatud seisuko-ha järgi jagatud ja ühiste alade kõrval erinevusi ja vaieldavusi (Gupta ja Fergusson, *Beyond “Culture”: Space, Identity, and the Politics of Difference* 1995: 5) ja on õhutanud nähtusi uuest teoreetilisest seisukohast vaatlema. Seda sama võib tõdeda uskumuste ja kommete ning usupraktikate kohta. Uurimisparadigmade laienemisega on seotud interdistsiplinaarselt uuritavate valdkondade esiletõusmine, milleks viimaste kümnendite kestel on olnud näiteks perepärimus, elulood, pärimuslik või/ja suuline ajalugu. Viimastel kümnenditel on teadlas-te huvikeskmes olnud mitmed klassikalised uurimisteedad, nagu näiteks hingekujutelmad, rituaalid, pühadus ja pühapaigad, palvused ja palved, usuvahetused, mis on ajendanud uustõlgendusi ja nähtuste loovat kaardistamist. Kogunenud ainekogu on käsitletud erineva meetodika ja laiema teoreetilise lähenemisega või uurija eelistuste kohaselt valitud paradigma, mõnikord eklektilise valikuga teoreeti-listest lähenemisviisidest. Mitmeid erinevaid meetodeid on kasutatud ka käesoleva kogumike artiklites oma ainekogu ja tulemuste paremaks esitlemiseks.

Uurimustes on tähelepanu pööratud seni kõrvale jäänud ääreala-dele või vastamata küsimustele. See on põhjus, miks on olnud soosik-teemad koht, ruum, paiknemine ja sellised ruumikategooriaga seotud mõisted, nagu diasporaa, migratsioon, asüül, spontaansed püha-kohad, hukkumisaigad, inimloomud maastiku kategooriad jpm. Sa-muti mõistete *tunnetus, meeled, emotsioonid, keha, hääl, aegruum*,

eriti *narratiiv* ekspansiivne laienemine esialgsest filosoofilisest, teoloogilisest ja erialasest kasutusest laiemasse humanitaar-, sotsiaal- ja osalt loodusteaduste kasutusalasasse.

Globaalsete uurimiseelistuste kõrval on ikkagi olulised lokaalsed sotsiaalkultuurilised ja sotsiaalpoliitilised erijooned, mis muudavad igikehtivaks Pierre Bordieu (1977) seisukoha, et kultuurikandjad sätestavad ja tõlgendavad kultuuri ümber ja taasomandavad selle omal viisil. Nii vaatleb ka enamik käesoleva kogumiku artikleid eesti rahvausundit. Ajaskaalal ulatub see saarlaste muinasusundist ja regilaulumudelitest rahvakristlike uskumuste ja uskumusolenditeni ning nende kajastumiseni vanemas ja tänapäevafolklooris. Teiste rahvaste pärimustest käsitlevad artiklid Saksamaa protestantide seas levinud ilmutuste edastamise viisidest, udmurdi usundi mitmest peajoonest, lähema keelesugulasrahva vadjalaste kristlikust tavandist, islandi saagades kajastuvatest läänemererahvastega seotud motiividest ja kokkupuudetest. Mehhiko kõrgkultuuriga saab tutvuda tänapäevase uurija matkamärkmete vahendusel. Osa käsitlusi vaeb pärimust erinevate teadlaste või koolkondade uurimisobjektina.

Siiski on igasuguse uurimistöö juures mitu erinevat suunda, millest üks kajastab uurijate lokaalsetest ja üleilmsetest uurimistrendidest ajendatud teemavalikuid, teine uurijate isiklike huvisid, kolmas lugejate poolt oodatud ja nende jaoks huvitavaid teemasid. Loodetavasti langevad käesoleva kogumiku artiklid teise ja eriti kolmanda motiivi osas lugejate ootustega kokku.

Mare Kõiva

Tartus, 7. detsembril 2007